

A globalizált világ mindent egy kaptafára akar igazítani, mindent egységesítene és szabályozna. Másfelől – és ez különös kettősség – a globalizált média nagyon kedveli a színes egyéniségeket, a különleges híreket. Nyilván azért, mert az ilyesmiket nagyon hatásosan, bulvárosan el lehet adni az egyenszürkére festett tömegnek. És valljuk be, a naponta ránk zúduló gazdasági és politikai hírek szomorú áradatában csakugyan üdítően hat néhány ártatlan érdekesség, békés csodabogár. Kedden délután, amikor e sorokat írom, három lengyel kalandor éppen Zalaegerszeg környékén zötyög a szlovén határ felé egy piros, fülke nélküli veterán traktorral. Az a tervük, hogy elgurulnak Afrikába, és a kalandvágytól fűtve nem vártak tavaszig, hanem a legnagyobb hidegben, január hetedikén elindultak.

Nem, nem tévesztettem el az időpontot. Tizenhét nappal ezelőtt kerekedtek fel Dél-Lengyelországban, és még mindig csak Zalaegerszeg mellett járnak. Ennek oka, hogy ötvenéves járgányuk teljesen sík területen is csak óránként húsz kilométeres sebességre képes. Ráadásul egy lakókocsit vontat, hiszen a munkagépen egyszerre csak egy ember fér el, a másik kettő a lakókocsiban utazik. A fagyos időjárás miatt óránként váltják egymást a vezetésben. Képzeltethjük, milyen „szélsébesen” haladtak a lengyel–szlovák határszakaszon, a Tátra emelkedőin. Ráadásul azon a vidéken mostanság hajnalonként mínusz 35 fokos hideg tombol... Nehéz erre szavakat találni – nekem leginkább csak az jut eszembe, hogy „ezek örültek”.

A három vakmerő alak Szlovákián, Magyarországon, Szlovénián, Olaszországon, Izraelen, Egyiptomon és Szudánon keresztül akarnak eljutni Etiópiába. Állítólag azért, mert a cég, amely a hatvanas években traktorukat gyártotta, most éppen új üzemet épít az etióp vidéken. Hát nem is tudom, engem annyira nem vonzanak a kies etióp homokbuckák, hogy most egy fedetlen ülésű traktoron, óránként húsz kilométerrel vánszorogva elinduljak Addisz-Abebába... A mostoha utazási körülmények még vasból gyúrt hőseinket is megviselhették, mert Veszprémbe érkezve úgy döntöttek, két nap pihenőt engedélyeznek maguknak. Onnan indultak tovább Szlovénia felé. Elmondásuk szerint néhány évvel ezelőtt egy másik, újabb típusú traktorral szerencsésen körbejárták Dél-Amerikát. Afrikai kalandjukhoz azért választották ezt az ősoREG gyártmányt, mert saját kezűleg meg tudják javítani, ha elromlik. Jegyezzük fel a három lengyel egyéniség nevét: Piotr Sliwinski, Marcin Obalek és Ula Kisiel-Panko. Az Ula az Urszula, vagyis az Orsolya becézése – ehhez képest a magyar bulvársajtó egybehangozóan úgy emlegette a

triót, hogy „három lengyel fickó”, „három lengyel férfi”. Elképesztően és elkésérítően mélyen van a magyar zsurnalizmus színvonala.

Most pedig javaslom, néhány percre foglalkozzunk a szépirodalommal. Egy héttel ezelőtt felkértek, hogy vegyek részt egy új, átfogó lengyel kortárs költészeti antológia szerkesztésében és fordításában. Velem együtt három költő végzi a munkát. E jelenleg előkészítés alatt álló mű legfőbb célkitűzése az évtizedek óta létező műfordítási hiányok megszüntetése. A válogatásban hatvan, legfeljebb hatvanöt lengyel költő kap helyet – a címét nem írhatom meg, mert még munkacíme sincs. Csak annyit tudok, hogy körülbelül kétszázötven oldalas lesz. Azokra a nemzedékekre összpontosít, amelyeknek tagjai első önálló verseskötetükkel 1956 októbere után jelentkeztek – Lengyelország területén vagy az ország határain túl. E kötet tehát reprezentatív áttekintést ad az elmúlt hatvan esztendő egyetemese lengyel költészetéről.

Az időhatár ilyen meghúzását az indokolja, hogy a lengyel kultúra – tehát az irodalom is – először 1956-ban lélegezhetett fel a második világháborút, vagyis az ország hitleri német és sztalini szovjet megszállását követő kommunista hatalomátvétel sokkjából, és a szocreál művészeti elvek diktatúrájának enyhülésével akkor kezdhették szabadabban működni. E viszonylagos szabadsághoz természetesen az 1956-os poznani munkásfelkelés és a mi tragikusan elfojtott forradalmunk is döntően hozzájárult. Hatvan esztendő már elegendő távlat, hogy megkíséreljünk mérleget vonni, felvázolni az összképet. Természetesen az úgynevezett 1956-os nemzedék (a kötet szerkesztésekor figyelembe vett legidősebb alkotók csoportja) nem a semmiből bukkant fel – nem beszélve a későbbi korosztályokról, az Új Hullám vagy éppen a Fogalmazvány (Brulion) nevű csoport szerzőiről. 1945 után, a szocreál időszakban is kiváló költők sora alkotott és hatott erőteljesen a felnövekvő lírikusokra, közülük is kiemelkedik Konstanty Ildefons Gałczyński, Jarosław Iwaszkiewicz, a közelmúltban elhunyt Tadeusz Różewicz és 1996 irodalmi Nobel-díjasa, a szintén nemrégiben meghalt Wisława Szymborska. Az idősebb, rendkívül jelentős költők számottevő csoportja emigrációban alkotott – közülük most csupán néhányat emelek ki: Jan Lechon, Czesław Miłosz (1980 irodalmi Nobel-díjasa), Maria Pawlikowska-Jasnorzewska. Szülőhazájukkal ápolat kapcsolataikat a kommunista cenzúra (előbb pedig a világháború pokla) erőteljesen korlátozta.

A második világháború után magyar nyelven az első szerény terjedelmű kortárs lengyel költészeti antológia csak 1968-ban látott napvilágot, A föld fényei címmel. (Az Európa Kiadónál, Kerényi Grácia válogatásában.) A következő két antológia – Cséby Géza egyszemélyes szerkesztői és fordítói vállalkozásaiként – Az égbolt hajfonatai, valamint A csend visszhangjai címmel jelent meg 2003-ban, illetve 2010-ben, mindkettő Keszthelyen. Míg Kerényi Grácia

antológiája a második világháború végétől az 1956-os nemzedékig terjedő időszakra összpontosított, addig Cséby válogatáskötetei nem húztak pontos időhatárt, és a különféle nemzedékek, irányzatok szintézisére sem törekedtek. Nem önfényezésből, csupán tényszerűen megemlítem, hogy jómagam is létrehoztam három lengyel antológiát, szintén egyszemélyes munkával. Az egyik 2003-ban jelent meg, Nők, kezdőknek és haladóknak címmel, és hét, döntő részben kortárs lengyel költőnőt állít a magyar olvasók elé, a Parnasszus Kiadó gondozásában. Azt hiszem, ez egy elég jó kötet cím – egy Ewa Lipska nevű költőnő után fejlesztettem tovább, ugyanis ő azt a címet adta egyik költeményének: Emberek, kezdőknek. A második lengyel antológiám egy internetes folyóirat számára készült, Pompás menet élén címmel, szintén 2003-ban; s bizony a harmadik is a világhálón található, Szokás szerint másképp címmel, 2006 óta. E két világhálós gyűjteményben tíz-tíz kortárs lengyel költő szerepel, rövid életrajzok kíséretében. Ha majd megjelenik ez a most készülő legújabb antológia (a Széphalom Könyvműhely gondozásában), feltétlenül hírt adok róla.